CZU: 94(47+57):351.86(478)
DOI: 10.5281/zenodo.7030320

POLITICA DE CADRE A URSS ÎN FORMAREA EFECTIVULUI NKGB-MGB AL RSS MOLDOVENEȘTI ÎN PRIMII ANI POSTBELICI

Alexandru MALACENCO
Republica Moldova, Chișinău
Universitatea de Stat din Moldova
doctor în istorie, cercetător științific
ORCID: 0000-0002-2782-4849
e-mail: malacencoalexandru@yahoo.com

Studiul prezent este concentrat asupra elucidării specificului politicii de cadre a URSS în formarea efectivului organelor sovietice NKGB-MGB în RSS Moldovenească în primii ani postbelici, ceea ce va nuanța cunoașterea unor resorturi ascunse ale politicii de sovietizare promovată de Moscova în spațiul nostru. Totodată, acest demers științific a fost elaborat, în mare parte, în baza materialelor documentare declasificate din fosta arhivă KGB al RSS Moldovenești, actuala Arhivă a Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova. Cu toate că studierea politicii de cadre a URSS în formarea efectivului NKGB-MGB în RSS Moldovenească în primii ani postbelici este de actualitate și suscită interes științific în mediul academic, nu doar din Republica Moldova, a rămas un subiect de cercetare fără atenție din partea istoricilor până în prezent.

Cuvinte-cheie: *organe sovietice de securitate, efectivul NKGB-MGB, structura etnică, RSS Moldovenească, URSS.*

THE PERSONNEL POLICY OF THE USSR IN THE FORMATION OF THE NKGB-MGB STAFF OF MOLDAVIAN RSS IN THE FIRST POST-WAR YEARS

The present study is focused on elucidating the peculiarities of the USSR personnel policy in building the staff of the Moldavian SSR NKGB-MGB sovietic bodies in the first post-war years, which will broaden the understanding of the Moscow sovietization policy hidden resorts implemented on our territory. Also, the research was made mostly based on declassified materials from the former archive of the KGB of the Moldavian SSR, currently the Archive of the Security and Intelligence Service of the Republic of Moldova (ASISRM). Despite the fact that the USSR personnel policy in building the staff of the Moldavian SSR rises scientific interest in the academic environment and not only in the Republic of Moldova, it remains a subject that was not in the research scope of the historians up to this moment.

Keywords: *sovietic security bodies, NKGB-MGB staff, ethnic structure, Moldavian SSR, USSR.*

LA POLITIQUE DU PERSONNEL DE L'URSS CONCERNANT LA FORMATION DE L'EFFECTIF DE NKGB-MGB DE LA RSS DE MOLDAVIE DANS LES PREMIÈRES ANNÉES D'APRÈS-GUERRE

La présente étude se concentre sur l'élucidation du spécifique de la politique du personnel de l'URSS concernant la formation des organes soviétiques du NKGB-MGB en RSS de Moldavie dans les premières années d'après-guerre, fait qui nuancera les connaissances sur certains ressorts cachés de la politique de soviétisation de Moscou sur l'espace moldave. Dans le même temps, l'approche scientifique a été élaborée, en grande partie, sur la base des matériels documentaires déclassifiés de l'ancienne archive du KGB de la RSS de Moldavie,

l'actuelle Archive du Service de Renseignements et de Sécurité de la République de Moldova (ASIS RM). Bien que l'étude de la politique des cadres de l'URSS dans la formation du NKGB-MGB en RSS de Moldavie dans les premières années d'après-guerre soit d'actualité et suscite l'intérêt scientifique dans le milieu universitaire, pas seulement en République de Moldova, elle est restée un sujet de recherche sans attention de la part des historiens jusqu'à nos jours.

Mots-clés: *organes soviétiques de sécurité, personnel du NKGB-MGB, structure ethnique, RSS de Moldavie, URSS.*

КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА СССР ПРИ ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОГО СОСТАВА НКГБ-МГБ МОЛДАВСКОЙ ССР В ПЕРВЫЕ ПОСЛЕВОЕННЫЕ ГОДЫ

Данная статья представляет собой анализ специфики кадровой стратегии СССР, при формировании личного состава НКГБ-МГБ МССР в первый послевоенный период, раскрывающий нюансные особенности политики Москвы, проводимой на территории бывшей МССР. Настоящее научное исследование, в большей степени, основывается на уникальных материалах из бывшего архива КГБ МССР, рассекреченных уже в настоящее время Службой Информации и Безопасности РМ (СИБ РМ) - преемницы КГБ МССР. Несмотря на всю глубину и интерес научного сообщества, до настоящего периода данный вопрос находился вне поля зрения историков.

Ключевые слова: *советские органы безопасности, НКГБ-МГБ, этническая структура, Молдавская ССР, СССР.*

Războiul pe frontul invizibil are o natură specifică, este permanent și nu cunoaște pacea, comparativ cu războaiele clasice, care presupun implicarea confruntării forțelor militare între tabere (state) inamice. Dar personalul implicat în această confruntare perpetuă cu elemente adverse regimului, în funcție de prioritățile trasate de conducerea politică, utilizează diverse mijloace şi metode specifice pentru a îndeplini scopul. Despre aceste categorii de persoane şi activitatea lor „nevăzută” se vorbește și se scrie rar.

În această cheie, cercetătorul american Michael Parrish, în una din lucrările sale, menționează cu relevanță că „serviciile de informații și securitate, chiar și cele din statele democratice, sunt extrem de timide când vine vorba despre dezvăluirea operațiunilor și personalului acestora”[1], însă sunt și anumite excepții, în speță, atunci când aducem în discuții trecutul unui regim totalitar, așa cum a fost cel sovietic. De cele mai multe ori, umbra anonimatului domină activitatea desfășurată de cadrele organelor de securitate și informații, a căror muncă fie a rămas păstrată în arhive, fie nu.

Astfel, politica de cadre aplicată de URSS în procesul constituirii efectivului NKGB-MGB[2] al RSS Moldovenești reprezintă o componentă inerentă a restabilirii și

[1] PARRISH, M.. *Soviet security and intelligence organizations, 1917-1990: a biographical dictionary and review of literature in English.* 88 Post Road West, Westport: Greenwood Publishing Group, 1992, p. 12.

[2] NKGB (НКГБ – Народный Комиссариат Государственной Безопасности СССР) – Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului al URSS. Acronimul provine de la denumirea oficială a poliției politice secrete a URSS între anii 1941 (februarie – iulie), 1943–1946. Ulterior, din martie 1946, NKGB a fost transformat în Ministerul Securității Statului, cunoscut cu abrevierea MGB, care se tălmăcește în rusă ca Министерство Государственной Безопасности СССР (МГБ СССР). Pentru detalii a se vedea: ПЕТРОВ, Н. В., КОКУРИН, А. И. ЛУБЯНКА. *Органы ВЧК-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МГБ-МВД-КГБ. 1917– 1991*. Справочник. Москва: Издание МФД, 2003, с. 7, 634.

consolidării puterii sovietice în teritoriul încorporat, în cazul de față, al Basarabiei / RSS Moldovenești[3] în primii ani postbelici. Prin urmare, în acest demers științific ne vom concentra asupra analizării specificului politicii de cadre a URSS în formarea efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești, în vederea descifrării unor tendințe ale acestei politici. De asemenea, pentru a explica tendințele urmărite de Moscova în politica completării cu personal a organelor securității sovietice ale RSS Moldovenești, ne vom focaliza și pe analiza componenței etnice a efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești din primii ani postbelici.

Totodată, vom examina cine anume, din perspectiva regimului sovietic, erau cadrele cele mai capabile delegate de URSS să realizeze, din culise, în cel mai eficient și loial mod, sarcinile aferente indigenizării și consolidării puterii sovietice în RSS Moldovenească în perioada de referință. Elucidarea acestor aspecte inedite ne va permite să înțelegem cine erau ostașii invizibili din prima linie a „frontului din umbră", precum și rolul lor în procesul restabilirii, înrădăcinării și consolidării regimului sovietic în RSS Moldovenească, începând cu anul 1944.

În acest sens, în cercetarea materialelor de arhivă au fost identificate un șir de documente relevante[4] pentru studierea politicii de cadre a URSS în procesul formării efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești. Astfel, în contextul restabilirii NKGB al RSS Moldovenești pe teritoriul Basarabiei reocupate de sovietici, începând cu primăvara anului 1944, în data de 25 mai, comisarul securităţii Mordoveţ Iosif a semnat Ordinul cu nr. 002 privind statele de personal, parafat cu „strict secret"[5]. Conform documentului, se anunţa „repartizarea cadrelor conform statelor de funcţii ale Comisariatului Poporului pentru Securitatea Statului al RSS Moldovenești, ordinul urmând să fie implementat începând cu 1 mai 1944"[6]. Documentul structurează într-un tabel denumirea funcţiei, numărul de poziţii, numele și prenumele securiștilor, gradul și funcţia ocupată anterior[7]. Analizând datele prezentate în documentul menţionat, observăm că, la etapa reinstalării NKGB-ului sovietic în nordul Basarabiei, în primăvara anului 1944, multiple funcții nu erau acoperite cu cadre.

Este important de menţionat că numărul statelor de funcţii aprobat în etapa iniţială de restabilire a securității sovietice în RSS Moldovenească avea loc atunci când doar partea de nord a Basarabiei era sub controlul sovietic, stare de fapt valabilă până la 24 august 1944, după care întreg spațiul basarabean a fost (re)ocupat de Armata Roșie.

De asemenea, apreciem că, odată cu restabilirea RSS Moldovenești și transferul autorităților sovietice din reședința temporară – Soroca - la Chișinău, la sfârșitul lunii august 1944, statele de funcții ale comisariatul securităţii republicii au fost mărite pe parcurs. În acest sens, istoricul Valeriu Pasat, în baza documentelor de arhivă cercetate, menționează că, la 1 ianuarie 1945, schema de state a aparatului NKGB

[3] Atât la 28 iunie 1940, cât și în perioada martie – august 1944, Uniunea Sovietică a (re)anexat Basarabia, din teritoriul căreia a format abuziv, contrar drepturilor suverane ale populației băștinașe, RSS Moldovenească în componența Uniunii Sovietice la 2 august 1940. Astfel, conform hotărârilor de la Moscova, care a luat în considerație și punctele de vedere ale conducerii sovietice de la Kiev, Bucovina de Nord, ținutul Herța, părțile de nord și de sud ale Basarabiei au fost încorporate în RSS Ucraineană (RSSU), iar restul teritoriului Basarabiei a fost comasat cu o parte a Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM) (republică autonomă din componența RSSU între anii 1924 - 1940). Drept urmare, la 2 august 1940 a fost proclamată RSS Moldovenească, fără ieșirea la Marea Neagră, care reprezenta doar ¾ din Basarabia. *Седьмая сессия Верховного Совета СССР [1-го созыва] (1 августа – 7 августа 1940 г.):стенографический отчет, Издание Верховного Совета СССР. 1940*, cc. 38-61, 183-185.

[4] Arhiva SIS al RM, F. a. inv. 8, d. 27, 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10.

[5] Ibidem, f. 2.

[6] Ibidem, f. 2.

[7] Ibidem, f. 3.

al RSS Moldovenești prevedea 1 127 de funcții, dintre care doar 912 erau ocupate[8].

Confruntarea datelor prezentate de academicianul Valeriu Pasat în una dintre lucrările sale[9] cu informațiile noi identificate în materialele de arhivă, care vizează starea de fapt a efectivului NKGB al RSS Moldovenești, chiar din prima etapă a restabilirii securității sovietice în republică, ne permite să deducem că statele de personal ale securității sovietice au fost mărite considerabil după ce teritoriul basarabean a fost „eliberat" în totalitate de trupele Armatei Roșii și aparatul central al NKGB al RSS Moldovenești a fost mutat cu sediul de la Soroca, la Chișinău. Dacă, în mai 1944, organele sovietice de securitate aflate în proces de restabilire în RSS Moldovenească aveau circa 288 de funcții, dintre care doar 164 erau ocupate[10], atunci, în urma unor calcule, deducem că la începutul anului 1945 statele de personal ale NKGB al RSS Moldovenești s-au mărit cu 25,6% după numărul de funcții și cu circa 18% după numărul cadrelor angajate *de facto*, față de mai 1944, când puterea sovietică deținea controlul doar asupra nordului Basarabiei și raioanelor din stânga Nistrului. Creșterea numărului de cadre ale NKGB al RSS Moldovenești în acest interval relativ scurt relevă că în ianuarie 1945 organele securității sovietice erau deja bine ancorate structural în teritoriul RSS Moldovenești, având cu circa 18% mai multe cadre decât în anul 1944, care lucrau pentru instituționalizarea și consolidarea regimului sovietic în republică.

De asemenea, din tabelul din Ordinul nr. 002 din 25 mai 1944, menționat anterior, desprindem informații valoroase despre componența etnică a efectivului organelor securității sovietice ale RSS Moldovenești. Astfel, analizând numele de familie ale cekiștilor aparatului central al NKGB al RSS Moldovenești, incluse în tabelul la care ne referim, constatăm că majoritatea cadrelor securității sovietice recent reinstaurate în nordul Basarabiei erau de origine slavă, precum și unele de origine evreiască[11]. Prin urmare, caracterul alogen al efectivului NKGB al RSS Moldovenești desprins din sursele de arhivă studiate ne conturează tendința metropolei sovietice de a completa statele de personal ale aparatului comisariatului securității al republicii cu cadre străine aduse din interiorul URSS.

Tot la subiectul dat, istoricul Valeriu Pasat, în una din lucrările sale[12], prezintă un șir de date factologice despre componența etnică a aparatului NKGB-MGB al RSS Moldovenești, însă fără a accentua accesul vădit limitat al moldovenilor – exponenți ai populației majoritare a republicii, în calitate de angajați ai aparatului de securitate al RSS Moldovenești. Cu toate acestea, istoricul Valeriu Pasat menționează în lucrarea sa că majoritatea cadrelor NKGB al RSS Moldovenești erau venite din alte regiuni ale URSS, dintre care „695 de angajați (76%) erau ruși, 92 de persoane (10%) erau ucraineni, 47 (5%) erau evrei și doar 40 (4,4,%) erau moldoveni"[13].

Deci, în baza informațiilor prezentate de istoricul Valeriu Pasat[14], coroborate cu noile materiale de arhivă, desprindem tendința clară a puterii sovietice de a angaja în NKGB al RSS Moldovenești preponderent cadre străine aduse din interiorul Uniunii Sovietice, limitând la maxim prezența angajaților din rândul moldovenilor în această instituție. Politica de cadre de aducere a personalului pentru completarea statelor de funcții ale organelor securității sovietice ale RSS Moldovenești a rămas neschimbată de-a lungul anilor, dovadă a acestui fapt fiind raportul cu privire la munca cu cadrele MGB al RSS Moldovenești din primul semestrul al anului 1947,

[8] PASAT, V. *RSS Moldovenească în epoca stalinistă, 1940 – 1953,* Chișinău: Cartier, 2011, p. 185.
[9] Ibidem, p. 185, 186.
[10] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 27, f. 2, ff. 2-19.
[11] Ibidem, f. 2, ff. 3-19.
[12] PASAT, V. *RSS Moldovenească în epoca,* op. cit., p. 186, 187.
[13] Ibidem, p. 186.
[14] Ibidem, p. 186.

menționat de istoricul Valeriu Pasat în lucrarea sa, în care se constată că de selectarea și pregătirea „cadrelor naționale de cekiști" în perioada de referință secția cadre nu s-a ocupat deloc[15].

Totodată, puținele cadre ale organelor securității sovietice ale RSS Moldovenești, cu nume de familie de origine basarabeană identificate în sursele de arhivă, desprindem că au fost, totuși, angajate, dar în funcții inferioare din punct de vedere ierarhic în cadrul comisariatului securităţii republicii. Astfel, conform Ordinului nr. 16 din 13 iunie 1944, semnat de către comisarul adjunct al NKGB al RSS Moldovenești, V. Ivanov, responsabil de cadre, în poziţiile de personal auxiliar de deservire a Direcţiei administrativă, logistică, finanţe a NKGB al RSS Moldovenești, sunt numite persoane ale căror nume de familie sunt vădit de origine basarabeană: Știrbu Ana Pantelei, Bordeian Vera Ivan, Răilean Valentin Feodor[16]. De asemenea, în documentele de arhivă studiate pentru primii ani postbelici (1945 – 1947), au fost identificate mai multe cadre NKGB-MGB al RSS Moldovenești cu numele familie de origine basarabeană, dar care ocupau diverse funcţii de ierarhie inferioară în aparatul comisariatului securităţii republicii, cum ar fi: gardieni ai penitenciarului al NKGB al RSS Moldovenești[17], translatori[18], șoferi, dactilografi și portari[19], personal auxiliar[20].

Astfel, deducem că materialele de arhivă[21] și sursele istoriografice[22] analizate nu au oferit date absolut complete despre efectivul NKGB-MGB al RSS Moldovenești. Cu toate acestea, informaţiile identificate în sursele documentare inedite și edite ne permit să descifrăm tendinţele dominante referitoare la politica de cadre a URSS în formarea statelor de personal ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești, în primii ani postbelici[23]. Deși numărul de cadre stabilite nu este exhaustiv, faptul că majoritatea erau de origine slavă ne evidențiază conturarea unei tendinţe clare privind formarea efectivului securității sovietice din RSS Moldovenească, în primii ani postbelici, preponderent din cadre alogene, aduse din Uniunea Sovietică, precum și limitarea la maximum a numărului de cadre din rândul populației autohtone – români-moldoveni[24].

Putem prezuma că acest fapt se explică prin necesitatea regimului sovietic de a avea în cadrul aparatului său de securitate din RSS Moldovenească persoane loiale, libere de afinități național-culturale cu populația autohtonă a republicii, pentru a putea realiza fără constrângeri morale sarcinile NKGB-MGB al RSS Moldovenești în vederea indigenizării și consolidării puterii sovietice în acest ținut.

Complementar, în susținerea concluziei formulate și în lumina noilor surse identificate, în continuare ne propunem să analizăm structura etnică a efectivului, în primii ani postbelici, a uneia dintre cele mai conspirate subunități a Comisariatului Poporului Securității Statului al RSS Moldovenești – Direcția 1 – Direcția de informații externe (spionaj). Astfel, la 2 martie 1945 a fost emis Ordinul nr. 108, denumit „Completarea statelor de personal titular al

[15] PASAT, V. *RSS Moldovenească în epoca, op. cit*., p. 187.
[16] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 27, f. 132.
[17] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 2, f. 102; d. 1, f. 192; d. 3, ff. 131, 156, 180, 247; d. 8, ff. 20, 79, 173; d. 4, ff. 65, 117, 120; d. 9, ff. 41, 144.
[18] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 1, f. 161; d. 27, f. 141.
[19] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 2, ff. 19, 20, 40; d. 3, ff. 96, 179v; d. 8, f. 108; d. 4, ff. 2, 5, 46, 64, 172, 192; d. 9, ff. 28, 35, 97; d. nr. 10, ff. 64, 88, 162.
[20] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 3, f. 223; inv. nr. 8, d. 8, f. 79; d. 10, f. 220.
[21] ASISRM, F. a. inv. 6, d. 1, 3, 4, 9, 10, vol. 18; 15, vol. 30; inv. 8, d. 27, 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10.
[22] ПЕТРОВ, Н. В., КОКУРИН, А. И. *Лубянка. 1917 – 1991*, op. cit., cc. 249-300; ПЕТРОВ, Н. В. *Справочник, Кто руководил органами госбезопасности 1941–1954.* Москва: Звенья, 2010, cc. 133-960.
[23] MALACENCO, A. *Poliția secretă a RSS Moldovenești – efectiv și sarcini în primii ani postbelici.* În: *Studia Universitatis Moldaviae, Revistă ştiinţifică, seria ştiinţe umanistice*, 2019, nr. 10 (130), p. 177.
[24] Ibidem, p. 180, 181.

Direcției 1 a NKGB al RSS Moldovenești", care prezintă datele de identitate ale cadrelor care ocupau funcțiile respective[25].

Analiza numelor de familie din puncte de vedere ale specificului onomastic ale celor 17 cadre ale structurii de spionaj a RSS Moldovenești ne permite să conchidem că aceștia erau de origine străină, adică aduși din URSS. Evidențiem următoarele naționalități: ruși – Breanțev, Colesnicova, Petrov etc., ucraineni – Mordoveț etc., evreu – Vainberg, armean – Madakian[26]. Astfel, desprindem că numele de familie ale cadrelor cekiste ale direcției 1 a NKGB al RSS Moldovenești, în majoritatea covârșitoare a cazurilor, erau de origine specifică rusă, ucraineană, evreiască, caucaziană etc., deci, cu onomastică evident străină spațiului basarabean[27].

Remarcăm o singură posibilă excepție, mai exact, Muntean Andrei Efimovici, împuternicit operativ superior al secției 3[28], care, după nume, ar putea fi băștinaș. Dar, având în vedere că toate celelalte cadre ale Direcției 1 erau de origine străină, admitem cu un grad înalt de probabilitate că Muntean A. era fie originar din stânga Nistrului din fosta RASSM, fie din RSS Ucraineană.

Având în vedere faptul că în perioada 1944-1953 tendința politicii de cadre a URSS era de a completa efectivul NKGB-MGB al RSS Moldovenești cu personal loial adus din interiorul Uniunii Sovietice[29], nu este surprinzător faptul că și efectivul uneia dintre cele mai secrete subunități - Direcția 1 a NKGB al RSS Moldovenești era formată din alogeni.

În același context, atestăm că statele de personal ale secretariatului Direcției 1 includea și funcția de traducător. Deși nu este stipulat expres, este logic să admitem că rolul traducătorului în direcție era de a intermedia comunicarea dintre ceilalți 16 „spioni moldoveni" și populația băștinașă a RSS Moldovenești.

Un alt document care prezintă interes vizând subiectul componenței etnice a efectivului securității sovietice în Basarabia este directiva nr. 24 din 21 noiembrie 1944 a comisarului Mordoveț Iosif, care stipula că tot efectivul operativ al NKGB al RSS Moldovenești era obligat să studieze „limba moldovenească" conform graficului săptămânal prestabilit[30]. Conform documentului, erau formate șase grupe pentru studierea „limbii moldovenești", dintre care primele includeau efectivul subdiviziunilor operative, iar ultimele două grupe erau formate din personalul secretariatului NKGB-ului „moldovenesc", direcția cadre, secția „A" etc. Totodată, frecventarea orelor de studiu era obligatorie, fiind la control la comisarul Mordoveț Iosif[31].

Prin extensie, având în vedere că, conform indicației din 21 noiembrie 1944 a lui Mordoveț Iosif, tot efectivul operativ era obligat să frecventeze cursurile de studiere a „limbii moldovenești", putem deduce că personalul operativ al NKGB al RSS Moldovenești *in corpore* era adus din interiorul Uniunii Sovietice, cel puțin pentru anii 1944 – 1945. În același timp, bazându-ne pe sursele documentare cercetate, considerăm că pentru perioada primilor ani postbelici, din rândurile personalului operativ al NKGB-MGB al RSS Moldovenești nu făcea parte nici un moldovean, iar categoria acestor cadre era formată exclusiv din alogeni veniți din Uniunea Sovietică.

Totodată, în baza documentelor de arhivă studiate, observăm că și în anul 1946 politica de cadre a NKGB al URSS, de a completa efectivul securității sovietice din RSS Moldovenească cu personal străin, adus din interiorul Uniunii Sovietice, a rămas neschimbată. În acest sens, sunt relevante un șir de ordine de numire în funcție, semnate de Mordoveț Iosif, prin care cadrele din

[25] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 1, f. 141, 140, 139.
[26] Ibidem, f. 140, 139.
[27] ZAGAEVSCHI, V. *Nume de familie românești arhaice și derivatele lor în zone periferice și insulare.* În: Revista „Limba Română", Nr. 4(226), 2014, pp. 135-142.
[28] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 1, f. 139.
[29] MALACENCO, A. *Poliția Secretă a RSS Moldovenești,* op. cit., p. 180, 181.
[30] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 7, f. 25.
[31] Ibidem, f. 25, 25v.

diverse subdiviziuni ale organelor securității sovietice și din structurile de contrainformații ale SMERȘ erau desemnate să suplinească diverse poziții în MGB al RSS Moldovenești[32]. Menționăm următoarele exemple de astfel de transferuri:

- „Căpitanul Buligak Iosif Karpovici – împuternicit operativ superior al Direcției raionale Braviceni a MGB, al Direcției județene Orhei, venit din Direcția Contrainformații (abreviatura în limba rusă: УКР)[33] SMERȘ a Districtului Militar Moscova, din 30 martie 1946.
- Locotenent-major Smirnov Pavel Ivanovici – împuternicit operativ al Direcției județene Soroca, venit din Direcția Generală Contrainformații SMERȘ, din 4 aprilie 1946.
- Venit din Direcția Contrainformații SMERȘ a Districtului Militar Moscova, căpitanul Klimenko David Israelovici – șef adjunct al secției 1 a Direcției 2 a MGB al RSS Moldovenești, din 20 martie 1946”[34].
- „Venit din Direcția Cadre a MGB al URSS, maior Nagornîi Trofim Ivanovici, numit împuternicit operativ superior al secției 1 a Direcției 2 a MGB al RSS Moldovenești pe orașul Chișinău, din 30 iulie 1946.
- Venit din Direcția Contrainformații a MGB al Districtului Militar din Dalniy Vostok, locotenent-major Kariukina Alexandra Semenovna, numită împuternicit operativ superior al secției 1 a Direcției 2 a MGB al RSS Moldovenești pe orașul Chișinău, din 20 iulie 1946.
- Sergentul Bales – Kogan Sofia Iosifvna, în rezerva de cadre după funcția de supraveghetor superior în penitenciarul intern al Direcției Cahul, venită din Direcția cadre a MGB al URSS, din 2 decembrie 1946”[35].

Așadar, conchidem că, la doi ani de la „eliberarea” Basarabiei și reinstaurarea puterii sovietice și a aparatului NKGB-MGB în RSS Moldovenească, securitatea regimului în acest ținut continua să fie pusă pe seama cadrelor aduse din exteriorul republicii – din URSS, care erau considerate ca fiind cele mai de încredere și mai loiale regimului sovietic.

Referitor la calitatea și profesionalismul cadrelor aduse din URSS pentru completarea statelor de personal ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești în primii ani postbelici, din sursele de arhivă extragem un șir de ordine și directive prin care șeful securității republicii Iosif Mordoveț remarcă lipsa de disciplină și nemulțumirea sa față de executarea sarcinilor, indicațiilor și respectarea cadrului legal din partea cekiștilor. Prin urmare, pe lângă multiple nemulțumiri exprimate de comisarul Mordoveț Iosif față de conducătorii subdiviziunilor instituției privind modul incompetent prin care erau executate indicațiile sale și directivele NKGB al URSS și RSS Moldovenești, șeful NKGB semnalează un nivel modest al activității de investigații a organelor periferice, abuzurile și încălcările comise. Documentul cu nr. 2/0117 din 10 iunie 1944, semnat de Mordoveț Iosif, demonstrează că „inspectarea stării activității de investigație și analiza dosarelor de investigație, transmise către NKGB al RSSM din direcțiile județene și secțiile raionale, relevă că organele periferice ale NKGB încă nu au atins nivelul cuvenit în activitatea investigativă. Direcțiile județene ale NKGB al RSSM gestionează ineficient activitatea investigativă în raioane, nu oferă suficient suport practic și, prin urmare, continuă să existe persoane arestate fără temei, în baza materialelor neverificate, anumiți lucrători operativi ai subdiviziunilor județene și raionale ale NKGB nu respectă regulile elementare în activitatea de investigații, admit încălcări ale

[32] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 3, f. 112, 120, 126, 133, 139, 141, 148, 154, 179, 186, 204, 214, 243; inv. 8, d. 8, f. 1, 3, 6, 13, 19, 91, 238.

[33] Abreviatura „УКР” se descifrează în limba rusă – Управление Контрразведки – în limba română – Direcția de Contrainformații.

[34] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 3, f. 112, 120, 126.

[35] ASISRM, F. a. inv. 8, d. 8, f. 3, 13, 238.

prevederilor Codului procesual-penal. De regulă, activitatea de investigații pentru multe cazuri se realizează superficial și nesistematic, protocoalele de chestionare se întocmesc incompetent și fără acuratețe, în protocoale nu sunt indicate corectările, lipsește timpul începerii și încheierii interogării; traducătorii nu sunt informați despre responsabilitatea privind corectitudinea traducerii, conform art. 89 al Codului penal al RSS Ucrainene"[36].

Ținem să menționăm că în RSS Moldovenească se aplicau, cu titlu provizoriu, codurile RSS Ucrainene, inclusiv Codul penal și Codul de procedură penală, începând cu 14 decembrie 1940, urmare a Decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS[37]. Deci, aplicarea bazei legislației penale a RSS Ucrainene pe teritoriul RSS Moldovenești s-a prelungit până 1961, după care la Chișinău a fost finalizat și a intrat în vigoare Codul penal și de procedură penală al republicii unionale[38].

Revenind la șeful securității RSS Moldovenești – Mordoveț Iosif și efectivul NKGB, desprindem din sursele consultate pentru anul 1944 o multitudine de ordine și directive prin care comisarul reiterează necesitatea și importanța îndeplinirii acestora, exprimându-și, totodată, nemulțumiri repetate, și avertizează subalternii cu sancțiuni, inclusiv pentru abuzurile comise[39]. Spre exemplu, prin directiva nr. 2/049 din 26 mai 1944, menționează că „raportarea operațională de către structurile periferice ale NKGB față de comisariatul central se află exclusiv la un nivel foarte scăzut. Rapoartele de activitate, mesajele speciale despre cele întâmplate, investigațiile de interes sporit și alte date, care neîntârziat trebuie să fie anunțate către NKGB, de organele periferice nu sunt prezentate, sau sunt prezentate cu mare întârziere, motiv din care NKGB nu poate transmite la timp indicațiile corespunzătoare pe dosarele de investigații, să informeze NKGB al URSS și CC al PCM (b). Prezentarea cu întârziere a documentelor indicate organele NKGB le explică prin faptul prezenței deficiențelor la comunicații, în timp ce comunicațiile speciale ale Comisariatului Poporului pentru Comunicații deservesc neîntrerupt toate raioanele eliberate regulat, peste o zi"[40]. În contextul aceleiași directive, Mordoveț Iosif, în mod imperativ, intervine cu indicații către șefii secțiilor județene și ai grupurilor operative ale NKGB al RSS Moldovenești, care sunt atenționați ca „raportările operaționale să fie prezentate exact în termenele indicate […], iar pentru tergiversarea acestora cei vinovați vor primi sancțiuni"[41].

Pentru anii 1945 și 1946, din materialele de arhivă, autorul a analizat numeroase rapoarte și note, în care sunt reflectate abuzurile, fărădelegile în activitate față de populația locală, „încălcarea legislației revoluționare", „pierderea documentelor de serviciu", „încălcarea conspirației în lucrul cu documentele", „falsificarea actelor" „încălcarea disciplinei de muncă", prezentarea „în stare de ebrietate la serviciu", „șantajarea deținuților și luarea de mită", „confiscarea ilegală a bunurilor", „arestări fără temei", „încălcările legilor sovietice în raport cu poporul moldovenesc", „calitatea nesatisfăcătoare a investigațiilor" etc.- toate comise de către ofițerii NKGB-MGB al RSS Moldovenești[42].

Spre exemplu, Mordoveț Iosif, comisarul NKGB al RSS Moldovenești, printr-o circulară 1/2/0061 din 7 decembrie 1945, adresată conducătorilor organelor periferice, menționează că „într-un șir de raioane și județe au fost înregistrate fapte în legătură cu

[36] ASISRM, F. a. inv. 6, d. 1, f. 38.
[37] СУРИЛОВ, А. В. *История государства и права Молдавской ССР (1917 – 1959)*. Кишинев: Картеа Молдовенеаскэ, 1963, с. 193.
[38] GUCEAC, I. Legislația în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. În: Liliana Corobca, eds. *Panorama Comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări*. Iași: Polirom, 2019, p. 293.
[39] ASISRM, F. a. inv. 6, d. 1, f. 11, 38, 45, 51, 56, 60, 61, 75, 102.
[40] Ibidem, f. 11.
[41] Ibidem, f. 11.
[42] ASISRM, F. a. inv. 6, d. 3, ff. 31-33, 36, 73, 77, 86, 95, 105, 137; inv. 8, d.1, f. 176; inv. 8., d. 8. f. 14, 21, 23, 24, 30, 35, 193, 198, 205, 218; inv. 8. d. 3, f. 117.

încălcări grave ale legislației sovietice față de populația moldovenească. Sunt admise insultări dure adresate cetățenilor, aplicarea constrângerilor fizice, sustragerea ilegală a bunurilor, iar în cazuri particulare sunt reținuți și arestați țăranii pentru un termen scurt, fără a avea vreun temei și drept pentru aceasta"[43].

De asemenea, desprindem date concludente dintr-o circulară semnată de Mordoveț Iosif, datată cu 29 ianuarie 1945, adresată întregului efectiv de conducere al NKGB, al RSS Moldovenești, precum și șefilor subunităților teritoriale, informează despre mai multe cazuri privitor la degradarea morală și profesională din partea mai multor ofițeri NKGB, prin abuzurile și nelegiuirile admise în activitate[44]. Spre exemplu, ofițerul Ivanov P. P. al Secției raionale NKGB Răspopeni: „în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, pierzând vigilența politică și fiind în stare de ebrietate în compania unor persoane necunoscute, a pierdut cazul de anchetă"[45]. Un alt exemplu de lipsă a disciplinei de muncă și abuz în activitate se referă la șeful Secției raionale NKGB Rezina, locotenent-major al Securității Statului, Matveev, care a deturnat munca operativă, inducându-i în eroare pe superiorii săi[46]. Ofițerul NKGB Matveev „în adresarea către persoanele din mediul intelectualității, se comporta netacticos, se exprima indecent, fără vreun temei amenința cu arestarea și efectua trageri cu foc de armă în gol"[47]. Ulterior, ofițerul Matveev a fost sancționat cu eliberarea din serviciu și retrogradare în funcție[48].

Așadar, în concluzie menționăm că politica de cadre implementată de URSS, prin aducerea de personal străin (ruși, ucraineni, evrei, armeni etc.), în detrimentul promovării moldovenilor, în formarea efectivului NKGB-MGB al RSS Moldovenești în primii ani postbelici, a avut un rol semnificativ în procesul sovietizării forțate și deznaționalizării agresive a populației majoritare a republicii, aspecte care merită a fi elucidate mai aprofundat într-un studiu separat. Informațiile decupate din sursele documentare inedite și edite ne-au permis să identificăm multiple cadre ale NKGB-MGB al RSS Moldovenești, al căror număr nu pretinde a fi unul exhaustiv. Totuși, faptul că majoritatea celor identificați erau de origine etnică slavă, ne conturează tendința de formare a efectivului securității sovietice din RSS Moldovenească, în primii ani postbelici, preponderent din cadre alogene (ruși, ucraineni, bieloruși, evrei etc.), aduse din Uniunea Sovietică, precum și limitarea la maximum a numărului de cadre din rândul populației autohtone – români-moldoveni. Documentele recent declasificate din arhiva SIS ne demonstrează clar că dintre puținele persoane din rândul populației băștinașe din RSS Moldovenească, care erau angajate în NKGB-MGB al republicii, ocupau exclusiv funcții ierarhic inferioare: gardieni în penitenciarul securității, portari, șoferi, personal auxiliar, dactilografi și translatori.

Totodată, în lumina noilor materiale de arhivă cercetate, am stabilit că întreg efectivul uneia dintre cele mai conspirate subunități ale NKGB al RSS Moldovenești – Direcția 1, responsabilă de activitatea de spionaj peste hotarele unionale, care între anii 1944 – 1945 avea 17 state de funcții, era formată doar din alogeni: ruși, evrei, ucraineni etc. Așadar, dovada faptului că structura etnică a efectivului operativ, atât al Direcției 1, cât și al celorlalte subunități operaționale ale NKGB-MGB republican, formate din cadre aduse din URSS, ne permite să afirmăm, fără echivoc, că rolul organelor sovietice de securitate nu era de a proteja drepturile suverane ale populației majoritare din acest spațiu, ci doar de a înrădăcina, de a consolida și de a menține regimul sovietic de ocupație în RSS Moldovenească în interesul expansionist al Moscovei.

[43] ASISRM, F. a. inv. 6, d. 3, f. 137.
[44] Ibidem, ff. 31-33.
[45] Ibidem, f. 32.
[46] Ibidem, f. 31.
[47] Ibidem, f. 31.
[48] Ibidem, f. 31.

BIBLIOGRAFIE

1. Arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova (ASISRM), Fond administrativ, inv. 8, d. 27, 1, 2, 3, 4, 8, 9, 10; inv. 6, d. 1, 3, 4, 9, 10, vol. 18; 15, vol. 30;
2. ПЕТРОВ, Н. В., КОКУРИН, А. И. *Лубянка. Органы ВЧК-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МГБ-МВД-КГБ. 1917 – 1991*. Справочник. Москва: Издание МВД, 2003, 768 с.
3. ПЕТРОВ, Ники́та В. *Справочник, Кто руководил органами госбезопасности 1941–1954.* Москва: Звенья, 2010, 1008 с.
4. *Седьмая сессия Верховного Совета СССР [1-го созыва] (1 августа – 7 августа 1940 г.):стенографический отчет, Издание Верховного Совета СССР.* 1940. 207 с.
5. СУРИЛОВ, Алексей В. *История государства и права Молдавской ССР (1917-1959)*. Кишинев: Картеа Молдовенеаскэ, 1963, 336 р.
6. PARRISH, Michael. *Soviet security and intelligence organizations, 1917-1990: a biographical dictionary and review of literature in English.* 88 Post Road West, Westport: Greenwood Publishing Group, 1992, 704 p.
7. PASAT, Valeriu. *RSS Moldovenească în epoca stalinistă, 1940 – 1953, Chişinău*: Cartier, 2011, 684 p.
8. GUCEAC, Ion. *Legislația în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească*. În: Liliana Corobca, eds. *Panorama Comunismului în Moldova sovietică: context, surse, interpretări*. Iași: Polirom, 2019, pp. 287-303.
9. ZAGAEVSCHI, Vladimir. *Nume de familie româneşti arhaice şi derivatele lor în zone periferice şi insulare.* În: Revista „Limba Română”, nr. 4(226), 2014, pp. 135-142.
10. MALACENCO, Alexandru. *Poliția secretă a RSS Moldovenești– efectiv și sarcini în primii ani postbelici.* În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Ştiinţe Umanistice)*, 2019, nr. 10 (130), pp. pp. 176-182.

11.05.2022